

Znovuzrození člověka v Novém Zákoně

P. Dr. Pavel Škrabal.

Vesmír, příroda, člověk prožívá neustálé změny. Ty se mohou dáti jen proto, že v celém tvorstvu jsou pevné a jisté zákony, které jednak udržují něco stálého, trvalého ve všech věcech, co zůstává i při těch proměnách, jednak ony změny řídí. Při vesmíru a přírodě lze mluvit jen o změnách rázu fyzického, přírodního. U člověka, tvora obdařeného rozumem a svobodnou vůlí, jsou charakteristické změny řádu mravního.

Ty změny mají svůj cíl. Všeobecně řečeno: jejich cíl je zdokonalení všech věcí. U člověka je to dosti patrné. Člověk ten cíl sám poznává a jde za ním svobodně. U tvorů neživých a tvorů živých, ale neobdařených duchem, mluvíme aspoň o stálém jejich obnovování. Někdy to také nazýváme rozením; stále totiž nové věci povstávají čili se rodí. Tento vznik nových věcí a živých tvorů z věcí a tvorů předcházejících působí vždy nové a milé překvapení lidské mysli, třebaže jsou to nové zjevy, které se v určitém čase nebo každoročně opakují. Mezi těmito pravidelnými změnami ve vesmíru a přírodě žijeme. Někdy jsou to ovšem změny neobvyklé, ale i ty si dovedeme vyložit. Nepočítáme však s tím, že bychom prožili takové změny, kdy bychom si mohli říci, že povstalo nové nebe a nová země, jaké dříve nebyly. Než člověku může napadnout, zdali jednou, po uplynutí mnoha věků, nastane taková změna, při níž bude vše v základech znovu přetvořeno.

Není to nějaká nová myšlenka. S něčím podobným počítali již řečtí filosofové. Herakleitos mluvil o stálém plynutí věcí *Παταει*. Jeho učení o neustálém proměňování všeho pozemského chopili se pak stoikové a rozšířili je na celý vesmír. Podle nich všechny věci se vracejí k svému počátku. Tento návrat, jak praví, způsobí požár celého vesmíru. Požár vznikne tím, že planety zase zaujmou to místo, které měly na počátku světové periody. Ale božská pramoc vše znova probudí a ze vzniklého chaosu utvoří nový svět podobný předešlému. Takové zaničování

a vznikání nového nebe a země se má periodicky opakovat. Ze starého světa se takto rodí nový svět. Řečenému postupu se dal název palingenese nebo znovuzrození. O této theorii stoických filosofů zapochyboval filosof Diogenes ze Seleukeje. Ani my nemůžeme být o ní přesvědčeni.

Zajímá nás však ta myšlenka o novém nebi a nové zemi a to slovo palingenese či znovuzrození; o obou se mluvilo v době sepisování některých knih Písma sv., hlavně knih novozákonních.

S uvedenou myšlenkou se setkáváme již v starozákonních knihách. Jde tu hlavně o druhou knihu proroka Izaiáše. Tam se praví v 55, 7: »Praví Hospodin: Hle, utvořím nová nebesa a novou zemi; a nebude pamatováno na to, co minulo, aniž to komu vstoupí na mysl. Ale budete se radovati a plesati na věky z toho, co utvořím; neboť, hle, přetvořím Jerusalema v jásot a jeho lid v radost«. A v 66, 22 je napsáno: »Jako nová nebesa a nová země, kterou utvořím, pevně budou trvati přede mnou, praví Hospodin, tak bude pevně trvat vaše plémě a jméno.« Při těchto prorockých slovech o novém nebi a zemi jsme na rozpacích, ptáme-li se, kterou dobu tím prorok myslí. Zdali totiž jde o slavnou obnovu nebe a země na konci věků, po uplynutí všech časů, nebo zdali jde o dobu, kdy má na zem přijít Vykupitel. V prvním případě by myslel skutečnou a slavnou obnovu nebe a země. Má-li však na mysli dobu příchodu Vykupitele na zem, pak netřeba bráti ony výrazy o novém nebi a nové zemi doslova, nýbrž jen jako obraz pro obrození obyvatel země po zavedení nové smlouvy lidstva s Bohem a nového náboženského řádu na ní. Než i při tom by zůstávala naděje na obnovení samého nebe a země, které by se mělo ovšem stát až na konci věků, kdy země přestane být bydlíštěm smrtelníků a jevištěm rozličných zel.

O obnovení či znovuzrození celého vesmíru se mluvilo a psalo více v blízké době před příchodem Kristovým. Ta myšlenka se pak obje-

vuje i v kanonických knihách Písma sv. V nich se předpokládá, že jednou nastane zánik viditelného světa. Jako by to bylo již naznačeno Kristovými slovy »Nebe a země pominou, ale má slova nepomnou«. Nebo také v tom, co praví apoštol Pavel v 1 Kor. 7, 31: »Pomijí vnější podoba tohoto světa.« Apoštol to ovšem připomíná proto, aby věřící odvrátil od takového užívání dober časného života, jako by v tom záležela celá lidská blaženost. Hlavně však jsou pozoruhodná slova sv. Petra v jeho druhém listě, ve 3. hlavě. Mluví zde o konci a přetvoření celého vesmíru. A píše o něm ne proto, aby snad uspokojil něčí přímý dotaz, jak to bude s koncem vesmíru a co se bude dít. Vždyť víme, že bibliční spisovatelé, píšou-li o vesmíru, o přírodě, nemají v úmyslu poučit nás o tom podrobně a způsobem vědeckým, ale zmiňují se o tom všem jen příležitostně a podle názorů tehdy v lidu rozšířených. Tak i apoštol Petr píše o zániku a utvoření nového nebe a nové země jen proto, aby věřící povzbudil k lepšímu životu. Věřící totiž mají myslet na druhý příchod Páně, s kterým je spojen i zánik starého světa a utvoření nového světa. Poněvadž pak nevědí, kdy ta chvíle přijde, mají žít v bdělosti či v stálé snaze o lepší život. Apoštol tedy píše toto: »V posledních dnech přijdou mnozí lidé, kteří budou žít na posměch všem příkázáním a budou říkat: »Kde jest jeho slíbený příchod? Od té doby, co otcové zesnuli, všechno zůstává tak, jak bylo od počátku stvoření. Ti lidé úmyslně zapomínají na to, že kdysi nebesa a země vznikla z vody a skrze vodu slovem Božím; proto tehdejší svět zanikl, byv potopen vodou. Ale nynější nebe a země jsou tímž slovem uložena pro oheň a jsou uchovávána ke dni soudu a záhuby bezbožných lidí. Na jedno však nezapomínejte, milovaní, že jeden den je u Pána jako tisíc roků, a tisíc roků jako jeden den. Pán není zdlouhavý se svým slibem, jak to mají někteří za zdlouhavost, nýbrž je shovívavý k vám, poněvadž nechce, aby někdo zahynul, nýbrž chce, aby se všichni obrátili k pokání. Den Páně však přijde jako zloděj, kdy nebe s hukotem pómíne, základy se žárem rozplynou a země i všechna díla na ní shoří. Když se takto všechno rozplyne, jací máte býti vy ve svatém životě a zbožnosti, když očekáváte a uspíšíte den příchodu Páně, pro který se nebe ohněm rozpustí a základy žárem roztaví! Očekáváme však nová nebesa a novou zemi, v kterých přebývá spravedlnost, jak to slíbil.« Petr zde mluví o zániku vesmíru v představách tehdejší doby, že totiž má nastat ohněm, který všechno zničí. Jde tu o skutečné a úplné zničení vesmíru? Zdá se, že ne. Oheň se považuje za očištný prostředek. Tento úkol má mít oheň i při zániku vesmíru.

Jeho úkolem tedy není úplně zničit všechny viditelný svět, nýbrž jen očistit vesmír od všeho zla a všeho nedokonalého. Tohoto očištění pak bude třeba proto, aby mohl být utvořen nový viditelný svět, na němž by již nebylo zla a nedokonalostí. Jde tedy o dotčenou již palingenesi či znovuzrození vesmíru. Není to ovšem snadné vysvětlit, který oheň má vesmír pročistit, ani ne, čím oheň vznikne. Nebylo to také úmyslem apoštolovým podat o tom vědecký výklad. Můžeme říci jen to, že astronomie také počítá se zánikem podoby dnešního světa. Vysvětluje ho pak různě: buď si jej vykládá, že předpokládá u slunce takovou ztrátu tepelné energie, že sluneční paprsky nebudou již mít pro zemi životodárnou moc, anebo také připouští, že katastrofa může nastati jako následek nějakého nenadálého procesu ve hvězdném světě, při němž má hlavní úlohu oheň, jak to již naznačili stoícti filosofové. Co se týče líčení bible o zániku všeho ohněm a utvoření nového světa, třeba podotknouti jen jedno: Ten zánik, to znovuzrození nastane ve chvíli předem stanovené Stvořitelem vesmíru. A dále třeba poznamenat, že je při tom brán ohled na člověka, k vůli němuž vlastně viditelný svět existuje. Je to patrné i v uvedených slovech apoštola Petra. Praví totiž, že čtenáři jeho listu mohou svým svatým životem uspíšit příchod Páně k soudu na svět. A jestliže Bůh oddaluje druhý příchod Páně, před nímž má nastati ona katastrofa, pak to činí ze své shovívavosti, aby totiž popřál lidstvu čas napravit se a obrátit se k Bohu. Takto myšlenka na konečný zánik viditelného světa a jeho znovuzrození povzbuzuje věřícího k lepšímu životu a vzbuzuje v něm naději na nový stav člověka, v němž už nebude zla. Bude-li totiž nové nebe a nová země, bude nejprve nový člověk. Vždyť viditelné nebe a země má smysl jen tehdy, je-li zde člověk, kterému má sloužit i nové nebe a nová země. Člověk je jaksí spjat s tímto viditelným světem, i ve svém věčném osudu.

K čemu by bylo znovuzrození vesmíru, kdyby ho nepředcházelo znovuzrození člověka? Ale u člověka už nejde o tělesné znovuzrození, nýbrž o znovuzrození duchovní. Stopy jakéhosi tělesného znovuzrození po smrti člověka také nacházíme v představách starých národů. Na př. v zemi Kanaan či nynější Palestině byly nalezeny hroby starých obyvatel této země, a ze způsobu, jak do nich byla ukládána těla, se soudí, že obyvatelé očekávali jakési tělesné znovuzrození po smrti. Něco podobného shledáváme i ve starých egyptských hrobech. Jsou to jakési doklady pro touhu oněch obyvatel žít i po smrti. Ano, staré hroby, nacházené roztroušeně v jiných zemích i v naší, podávají důkazy někdy dosti

jasné, jindy jen nezřetelné o čekání na obnovení života i po smrti. Při tom se však stále vrací otázka: Může člověk očekávat obnovení nebo znovuzrození podle těla po smrti, neprožil-li znovuzrození lidský duch, který neumírá? A dále: Neudálo-li se znovuzrození lidské duše ještě za tohoto pozemského života, možné je očekávat až po odloučení od těla po smrti? Tehdy je lidská duše u svého cíle. A nepřinesla-li s sebou nový život již ze země, pak proň ani na zemi nežila. A takto žila na zemi v těle nadarmo, bez užitku. To zase nikdo nepřipustí. Prostě lidská duše, chce-li žít novým životem po smrti těla, musí prožít znovuzrození již za svého dlení ve smrtelném těle.

Křesťanství je náboženství tohoto znovuzrození duše. Takové je jeho poslání a jeho dílo v lidstvu. Má od svého zakladatele Ježíše Krista, který se proto objevil, aby dal lidem světlo a život. O tomto zrození lidského ducha mluvil jednou s farizejem Nikodemem. Tu rozmluvu nám zaznamenal evangelista Jan (3, 1). Nikodem, muž čestný, ale trochu bázlivý, přišel k němu v noci a řekl mu: »Rabbi, víme, že jsi přišel jako učitel od Boha, neboť nikdo nemůže činit takové divy, jaké činíš ty, není-li s ním Bůh.« Ježíš mu odpověděl: »Vpravdě, vpravdě ti pravím, nenarodí-li se kdo znova, nemůže vidět království Boží.« Praví mu Nikodem: »Jak se může člověk narodit, je-li stařec? Což může znovu vejít do matčina lůna a opět se narodit?« Nikodem se takto ptá, protože myslel na nové narození podle těla. To se mu ovšem zdálo nemožné a jaksí nesmyslné. Ježíš však nic neřekl o tělesném znovuzrození, ale jen pravil: »Nenarodí-li se kdo znova, nemůže vidět království Boží« či býti účasten jeho dober. Ta slova »nenarodí-li se kdo znova« třeba spíše přeložit: »Nenarodí-li se kdo shůry« či s nebe. Věcně je to totéž, neboť nové zrození na zemi má jen tehdy smysl a účinnost, je-li to znovuzrození s nebe, od Boha. Ježíš, chtěje přivést Nikodema k pochopení tohoto znovuzrození duchovního, pravil mu: »Vpravdě, vpravdě ti pravím, nenarodí-li se kdo z vody a Ducha svatého, nemůže vejít do království Božího. Co se narodilo z těla, je tělo, a co se narodilo z ducha, je duch. Nediv se, že jsem řekl: »Je třeba, abyste se znova narodili.« Vítr vane, kudy chce, a slyšíš jeho zvuk, ale nevíš, odkud přichází nebo kam jde; tak je to s každým, kdo se narodil z ducha.« Ježíš Kristus chtěl říci, že duchovní zrození je neviditelné a tajemné. A osvětluje to příkladem o větru. Vítr nevidíme, a přece postřehujeme jeho přítomnost. Ani nevidíme odkud jde a kam jde, a přece má svou příčinu a svůj směr. Tak je to i se znovuzrozením duchovním: Je to skutečné znovuzrození, jehož

účinky jsou patrné v novém životě věřících a celé Církve. Je ovšem tajemné, neboť nepatří do řádu přirozeného, nýbrž nadpřirozeného, vždy se děje s nebe. Toto duchovní znovuzrození pak se děje z vody a Ducha svatého, čímž je jasné označena svátost křtu. Neb o čem jiném mluvil Ježíš Kristus ne-li o křtu, který podle jeho ustanovení provádí litím vody na křtěnce za spolupůsobení Ducha svatého, který působí znovuzrození duše očištěním od hříchu a vlitím posvěcující milosti; to povznáší člověka k důstojnosti dítěte Božího. To je ten nový člověk po takovém duchovním znovuzrození. Jeho tajemství je velké, hluboké a vznešené, podobné vznešenému životu Božímu.

Apoštol Pavel poučuje až dost o tomto duchovním znovuzrození skrze křest, jak se děje odumřením hříchu ve smrti Kristově a obdáváním novým životem v milosti k podobnosti s Kristem zmrtvýchvstalých. Povzbuzuje a řídí vnější projevy nového života ve vyznávání víry, v praktikování lásky a v trpělivém očekávání vyplnění slibů Božích na věčnosti. K ní totiž směřuje život znovuzrozených věřících, neboť tam se ukáže v plné kráse a oblažující radosti. Každý znovuzrozený je totiž dědicem věčného života, který mu bude dán. Připomeňme tu, co praví apoštol v listě Titovi 3, 5: »Zjevila se dobrota a lidumilnost Boha, našeho Spasitele, spasil nás ne ze skutků, které jsme konali, abychom dosáhli spravedlnosti, nýbrž podle svého milosrdenství spasil nás skrze koupel znovuzrození a obnovení Duchem svatým, kterého na nás hojně vyлил skrze Ježíše Krista, našeho Spasitele, abychom byli ospravedlněni jeho milostí a stali se v naději dědici věčného života.« Ta naděje neklame, neboť se neopírá o slibování lidské, jehož vyplnění bývá závislé na mnoha okolnostech, které se mnohdy neuskutečňují, nýbrž na slibování Boha, který neklame. Znovuzrozený věřící jde tedy v jistotě za svým dědictvím ve věčném životě.

Apoštol Pavel píše o této jistotě v listě Řím. 8, 19: »... Stálo by za to probrat všechny pohnutky, které zde uvádí, aby ujistil věřící o věčné spásě či o tom, že nový život, který na zemi začali křtem, nepřijde nazmar, nýbrž dojde plného a slavného rozvití na věčnosti. Ty důvody jsou. Nejprve celá příroda, která očekává zjevení slávy synů Božích, dále jsou to touhy a vzdechy vykoupených věřících, je to dále Duch sv., který za nás prosí, abychom došli vyplnění Božích slibů, a hlavně vůle Boží, která řídí vše tak, aby věřící dosáhli věčné spásy, a konečně láska, která spojuje věřící s Bohem a od něho je už neoddelí. Nás dnes zajímá první důvod, totiž čekání tvorstva na zjevení slávy synů Božích.

Ono místo zní takto: »Myslím totiž, že utrpení nynějšího času nejsou ničím proti budoucí slávě, která se na nás zjeví. Neboť tvorstvo netrpělivě očekává, až budou zjeveni synové Boží. Tvorstvo totiž bylo podrobeno marnosti, ne že by bylo samo chtělo, nýbrž k vůli tomu, který je podrobil s nadějí, že i samo tvorstvo bude vysvobozeno z poroby porušení a bude účastno svobody v slávě dětí Božích. Neboť víme, že veškeré tvorstvo spolu sténá a trápí se v bolestech až dosavad.« Mile nás to překvapuje, že apoštol nenechává stranou živé a neživé tvorstvo či celý viditelný svět kolem člověka, když mluví o čekání věčné slávy věřících. Tím více to překvapuje u apoštola Pavla, který vyrostl ve velkoměstě, v městech žil a v městech působil; projevuje se to i tehdy, když užívá obrazů a přirovnání pro osvětlení křesťanských pravd; bere je totiž z města a života v něm, kdežto obrazů z přírody užívá poměrně málo, a to jen všeobecně známých. A hle, zde projevuje takové porozumění pro všechno tvorstvo, tak jemný cit pro ně, když i ty neživé věci a živé tvory neobdařené duchem zařazuje do vykoupení a vkládá do nich křesťanské naděje na věčné oslavení.

Co pak praví v citovaném místě o viditelném tvorstvu a jeho čekání slávy, není snadné pochopit. Co na př. znamená: »Tvorstvo je podrobno marnosti, a to v naději, že také bude osvobozeno od poroby porušení, ano bude účastno svobody dětí Božích.« A dále jak rozuměti tomu, že až dosud veškeré tvorstvo spolu sténá a se trápí v bolestech? Připomeňme si znovu starou zásadu pro výklad bible o věcech týkajících se řádu fysického a celé přírody. Svatopisci o tom nemluví vědecky, že by totiž tyto věci probírali tak, jak to činí učenec, ale píší o nich tak, jak se jeví lidskému zraku s hlediska náboženského. A s tohoto stanoviska náboženského mluví o tvorstvu i apoštol Pavel v dotčeném místě listu k Římanům. Přišla mu na mysl slova, která byla

řečena prvnímu člověku po jeho příchodu: »Protože jsi jedl se stromu, s něhož jísti jsem ti zakázal, pro tento tvůj čin budiž zlořečena země; s námahou se z ní budeš živiti po všechny dni svého života. V potu tváře jísti budeš chléb, dokud se nevrátíš do země, z které jsi vzat.« Pavel prostě pozoroval, že věci ve viditelném světě nejsou takové, jaké by měly býti. Což má člověk bojovat proti trní atd.? Vše by přece mohlo být jiné a lepší. Stín smrti, který spočívá na lidstvu, je na veškerém tvorstvu. A vzdálí se ten stín až tehdy, až i lidské tělo bude vysvobozeno z porušitelnosti? Pak budou zcela odvolána ta slova zlořečení, která byla uvalena na zemi pro vinu člověka. Zatím však příroda jako by sténala pod tíhou toho zlořečení. Když se apoštol, jako by ty vzdechy slyšel, dívá na celek viditelného světa. Je to podobné jako s Pythagorem, který, když chtěl vyjádřit soulad v celém vesmíru, říkal, že slýchá, jak zvuky vesmíru tvoří zladěný souzvuk. A tak i Pavel, aby vyjádřil, že nic není v pořádku, dokud je člověk pod vládou hříchu, jako by slyšel vzdechy a bolestný křik tvorstva, které by také chtělo mít účast v lepším světě. Přeje si jakéhosi osvobození a zdá se jakoby mu stačilo, že se změní člověk a bude mu dána koruna slávy, jemu, který je vrchol všeho viditelného světa a pro nějž byl viditelný svět stvořen.

Při této myšlence si rádi připomeneme, jak dokonalí křesťané projevují jakési porozumění a spolucítění s viditelným světem živým a neživým. Věřící je s ním spojen i ve svém vykoupení a znovuzrození. Jaký kdo je, takový je pro něho i viditelný svět a tak ho užívá, buď k dobru nebo ke zlu, buď s ním jde k věčné oslavě nebo k věčnému zatracení. Záleží na člověku, aby si uchoval život z duchovního znovuzrození. Pro něho je uchováno, co praví sv. Jan ve Zjevení:

»I viděl jsem nové nebe a novou zemi.«